

طرحنامه کرسی ترویجی

۱. مشخصات ارائه دهنده (گان):

نام و نام خانوادگی:	رضا نوروزی
میزان تحصیلات:	دکتری
رشته تحصیلی:	مدرسی معارف اسلامی
مرتبه علمی:	دانشیار
نام و آدرس محل اشتغال:	دانشگاه قم
آدرس ایمیل:	r.noroozi@qom.ac.ir

۲.

۳. عنوان کرسی:

عنوان فارسی: ارزیابی تبیین عرفا از ضرورت خلافت الهی بر اساس روایات اهل بیت علیهم السلام
عنوان انگلیسی:
عنوان عربی:

۴. خلاصه طرحنامه: (حداقل ۱۰۰۰ و حداکثر ۲۵۰۰ کلمه):

الف. شرح موضوع: موضوع کرسی ترویجی بطور دقیق و علمی شرح داده شود. در بحث خلافت الهی انسان، در متون دینی و به تبع آن در هستی‌شناسی عرفانی، توجه به ضرورت وجود خلیفه در عالم، به چشم می‌خورد؛ در هستی‌شناسی دینی، تأکید فراوانی بر این که عالم بدون خلیفه و حجت نخواهد بود، دیده می‌شود و لذا در تفسیر و تبیین عالم، به جایگاه مهم خلیفه در عالم توجه داده شده است، چنانچه در هستی‌شناسی عرفانی نیز ما شاهد پافشاری عرفا بر ضرورت وجود خلیفه الهی در نظام هستی می‌باشیم. البته در علوم مختلف اسلامی، همچون کلام و فلسفه نیز در باب ضرورت بعثت انبیاء (علیهم السلام) درباره ضرورت وجود خلیفه الهی که همان انبیاء و ائمه (علیهم السلام) هستند، مباحث مختلفی مطرح شده است و هر کدام از زوایای فکری خاص خود و با توجه به مبانی مخصوص آن علم، به این بحث پرداخته‌اند. در این طرحنامه، با استناد به روایات اهل بیت (علیهم السلام) به تبیین دیدگاه مکتب تشیع درباره ضرورت خلافت الهی می‌پردازیم، سپس دیدگاه عرفا را در باب ضرورت خلافت تبیین می‌نماییم و در نهایت ضمن اشاره به دیدگاه متکلمان در این باره، میزان مطابقت تبیین عرفا را با مکتب اهل بیت (علیهم السلام) مورد ارزیابی قرار می‌دهیم.

با توجه به آنچه در متون دینی و روایات ائمه معصومین (ع) آمده است به این نتیجه رسیدیم که ضرورت وجود خلیفه الهی، اعم از انبیاء و ائمه (علیهم السلام)، فراتر از نیازمندی انسان‌ها در راهیابی به کمال و سعادت است لذا اگرچه هدایت و رسیدن به کمال جز در پرتو امام و خلیفه الهی محقق نمی‌شود؛ اما از طرفی هم فیض الهی بدون وساطت خلیفه الله به عالم نمی‌رسد.

از این‌رو از یک طرف دین و شریعت نیازمند مبیین و حافظ است؛ تبیین‌کننده‌ای معصوم از خطا و گناه که حلال و حرام و حق و باطل را تبیین می‌کند و حفظ‌کننده‌ای که خود در صراط مستقیم هدایت است و دین و دینداران را از انحراف محافظت می‌کند و این همان چیزی است که در روایات بسیاری که به آنها اشاره شد، در تبیین ضرورت وجود حجت الهی از ابتدای خلقت آدم تا روز قیامت مورد استناد قرار گرفته است و متکلمان نیز در تبیین ضرورت بعثت انبیاء و لزوم وجود امام به آن استناد می‌کنند. اما از طرف دیگر نه تنها انسان‌ها بلکه همه مخلوقات در دریافت فیض از خداوند متعال به حجج الهی و خلفای او نیازمند هستند و لذا لحظه‌ای عالم بدون وجود آنها پابرجا نخواهد ماند.

از سوی دیگر هم غایت خلقت، آفرینش خلفای کامل الهی است که برای خلق عالم، وجود این خلفای الهی ضروری است و بدون آنها عالمی خلق نمی‌شود.

حقایقی هم که در عرفان اسلامی، درباره ضرورت وجود انسان کامل و خلیفه الهی در نظام هستی مطرح شده است که خود برگرفته از متون اسلامی و دریافتهای شهودی عرفاست، ضرورت وجود خلفای الهی را فراتر از

در یافت هدایت در مسیر سیر و سلوک، در وساطت خلیفه الله در دریافت فیض از حضرت حق می‌داند و لذا در مقایسه و تطبیق با متون دینی، گوی سبقت را از کلام و فلسفه اسلامی ربوده‌است.

از طرف دیگر نیز در عرفان اسلامی، ظهور تام حق تعالی نیز به عنوان ضرورتی برای ایجاد انسان کامل و خلیفه الهی مطرح می‌باشد که موجب می‌شود وجود خلیفه الهی بعنوان مظهر اتم و غایت و مقصود اصلی از خلقت ضرورت یابد که تعبیری همچون «خلقت الاشياء لاجلک و خلقتک لاجلی» (علم الیقین، ج ۱، ص ۵۰۷) در لسان روایات می‌تواند اشاره‌ای به آن باشد (تحریر تمهید القواعد، ص ۵۶۹) متون روایی که غایت و مقصود اصلی از خلقت عالم را در وجود مقدس پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و ائمه معصومین (علیهم السلام) معرفی می‌کند و لذا در لسان ادعیه، از مقام نبی اکرم (صلی الله علیه و آله) به تجلی اعظم تعبیر شده است از همین رو دعای شب مبعث چنین آمده است. «اللهم انی اسئلك بالتجلی الاعظم فی هذه الليلة من الشهر المعظم». (البلد الامین، ص ۱۸۳، مصباح المتعبد، ص ۵۳۵)

با این توضیحات روشن شد که دیدگاه عرفا در ضرورت وجود خلیفه، به مکتب تشیع نزدیکی زیادی دارد؛ چه در اصل ضرورت وجود خلیفه «لأن عندهم لا يجوز خلؤ الزمان عن المعصوم القطب، كما أن عند الشيعة لا يجوز خلؤ الزمان عن المعصوم، اماما كان أو نبياً». (جامع الاسرار، ص ۲۲۳) چه در تبیین دلیل ضرورت او که فراتر از اهل کلام و حکمت، این ضرورت را مورد دقت و تعمیق قرار داده اند؛

«اهل عرفان با نگاه به آسمان ضرورت وجود انسان کامل را اثبات می‌نمایند. ضرورت انسان کامل در نزد اهل عرفان به دلیل ظهور اسم جامع و اعظم الهی در مظهر تامی است که جمیع مراتب وحدت و کثرت را بدون غلبه یکی بر دیگری دارا باشد.

از این افق، غرض ذاتی و اولی از خلقت انسان کامل، اصلاح جامعه و اموری که در دایرة تکوین است نمی‌باشد بلکه علی‌رغم این‌که همه مخلوقات مخصوصاً جامعه بشری از نعمت وجود او بهره‌مند می‌شوند، غرض از خلقت او همانا ظهور تام خالق است و این مطابق با همان تفسیر است که می‌فرماید: «خلقت الاشياء لاجلک و خلقتک لاجلی» (مشارق انوار الیقین، ص ۲۸۳).» (تحریر تمهید القواعد، ص ۵۶۸ و ۵۶۹)

ب. **سوابق دانشی:** تاریخچه موضوع و سوابق نظری و دانشی موجود در این زمینه چیست و جایگاه موضوع حاضر کجاست؟

در بحث خلافت الهی انسان، در روایات معصومین علیهم السلام به ضرورت وجود خلیفه در عالم، توجه ویژه‌ای شده است؛ در هستی‌شناسی دینی، تأکید فراوانی بر این که عالم بدون خلیفه و حجت نخواهد بود، دیده می‌شود و لذا در تفسیر و تبیین عالم، به جایگاه مهم خلیفه در عالم توجه داده شده است، چنانکه در هستی‌شناسی عرفانی نیز ما شاهد پافشاری عرفا بر ضرورت وجود خلیفه الهی در نظام هستی می‌باشیم.

البته در علوم مختلف اسلامی، همچون کلام و فلسفه نیز در باب ضرورت بعثت انبیاء (علیهم السلام) درباره ضرورت وجود خلیفه الهی که همان انبیاء و ائمه (علیهم السلام) هستند، مباحث مختلفی مطرح شده است و هر کدام از زوایای فکری خاص خود و با توجه به مبانی مخصوص آن علم، به این بحث پرداخته‌اند

ج. **موارد نوآوری:** ضمن بیان دانش موجود، نوآوری طرحنامه بطور واضح و روشن تعیین شود.

در بحث ضرورت وجود خلیفه الله در عالم، روایات ائمه معصومین (ع) بیانگر حقایق عمیق و جامعی است. از طرف دیگر در عرفان اسلامی نیز تبیین‌های شگرفی در این باره به چشم می‌خورد اما آنچه در این موضوع مورد توجه قرار نگرفته است ارزیابی دیدگاه عرفا بر اساس متون دینی است تا میزان همخوانی آن با روایات روشن می‌گردد.

د. **فرایند:** فرایندی که در آن فرضیه/ایده/مدل/ نظریه حاصل شده است، بطور دقیق شرح داده شود.

پس از تبیین معنای لغوی و اصطلاحی خلافت، با استناد به روایات اهل بیت (علیهم السلام) به تبیین دیدگاه مکتب تشیع درباره ضرورت خلافت الهی می‌پردازیم، سپس دیدگاه عرفا را در باب ضرورت خلافت تبیین می‌نماییم و

در نهایت ضمن اشاره به دیدگاه متکلمان در این باره، میزان مطابقت تبیین عرفا را با مکتب اهل بیت (علیهم السلام) مورد ارزیابی قرار می دهیم

ه. منابع: فهرست منابعی که در متن ارجاع داده شده است، آورده شود.

خلاصه طرحنامه شامل همه موارد از (الف تا ه) بین ۱۰۰۰ تا ۲۵۰۰ کلمه باشد.